

CONSIMȚĂMÂNTUL VICIAT ÎN CAZUL ÎNȘELĂCIUNII ÎN CONVENȚII

MIRELA CARMEN DOBRILĂ

Rezumat

Problema consimțământului viciat se impune a fi abordată atât din perspectivă civilă, ca element care poate duce la anularea contractului, cât și din perspectiva dreptului penal, ca element constitutiv al incriminării înșelăciunii în convenții. În cazul infracțiunii de înșelăciune trebuie cercetat dacă vicierea consimțământului are loc în modalitățile prevăzute de 215 alin. (3) C. pen., în sensul că trebuie analizat modul în care legiuitorul stabilește prin însăși norma de incriminare limitele în care consimțământul viciat determină intervenția dreptului penal.

Abstract

The vitiated consent as a component of deceit in conventions. Abstract. The issue regarding misleading of a person using deceitful means implies that the vitiated consent must be analyzed in terms of both civil law, as a factor which can affect the validity of a contract making it voidable, and criminal law, as a component of the criminalization of deceit in conventions. When analyzing the fraudulent misrepresentation one must establish whether the vitiation of consent takes place in the manner prescribed by Article 215 (3) of the Penal Code, as the legal regulation sets the limits within the vitiated consent determines the intervention of criminal law, when all constituent factors of the deceit offence are met.

Keywords: *vitiated consent, deceit in conventions, fraudulent misrepresentation, dolus*

Din punct de vedere statistic, în tabloul manifestărilor infracționale din țara noastră, infracțiunile contra patrimoniului săvârșite prin înșelăciune ocupă an de an, din punct de vedere numeric, un loc important, dar ceea ce îngrijorează nu este numai frecvența, ci și marea încărcătură de pericol social intrinsecă acestor infracțiuni.

Patrimoniului i se pot aduce atingeri ca urmare a amăgirii, a inducerii în eroare a unei persoane de către o altă persoană. Cel ce intră în relații sociale cu

caracter patrimonial trebuie să fie diligent, procedând cu toată grija și atenția pentru ca interesele sale să nu fie vătămate, iar pentru formarea și desfășurarea nestânjenită a relațiilor cu caracter patrimonial, este necesară, în același timp, și o anumită încredere pe care cei ce intră în aceste relații trebuie să și-o acorde reciproc, de o anumită bună credință a părților¹.

Ocrotirea relațiilor patrimoniale este asigurată, în principal, de alte ramuri ale dreptului (drept civil, drept administrativ, dreptul muncii etc.), ocrotirea penală a acestor relații având un caracter subsidiar, ceea ce înseamnă că legea penală acționează numai atunci când se dovedesc ineficiente celelalte mijloace juridice nepenale sau extrajudiciare; dar, în măsura în care este incidentă, ea constituie forma cea mai energică și mai eficientă de apărare a patrimoniului, iar în cazul formelor grave de atac la adresa acestor valori sociale intervenția legii penale devine unica modalitate de combatere a unor asemenea fapte².

Deși, încă de când s-au conturat definiții cu privire la înșelăciune sau escrocherie, protecția era realizată prin mijloace de drept privat, trebuie remarcat că normele penale cu privire la înșelăciune în sfera patrimonială sunt norme specifice apariției și răspândirii raporturilor contractuale în cadrul unui circuit economic aflat în ascensiune, bazat pe dezvoltarea comerțului și a economiei de piață.

Urmărind să asigure încrederea și buna credință pe care trebuie să se întemeieze relațiile sociale cu caracter patrimonial, ca și punerea persoanei la adăpost de pagubele care i-ar putea fi pricinuite ca urmare a inducerii ei în eroare de către o altă persoană, legiuitorul a incriminat, în art. 215 alin. 1 C.pen., ca infracțiune de înșelăciune, inducerea în eroare a unei persoane, prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, în scopul de a obține pentru sine sau pentru altul un folos material injust și dacă s-a pricinuit o paguba. În al. 3 din art. 215 C. pen. este prevăzută o formă specială a infracțiunii de înșelăciune, cunoscută sub denumirea de "înșelăciune în convenții", care constă în inducerea sau menținerea în eroare a unei persoane cu prilejul încheierii sau executării unui contract, săvârșită în așa fel încât, fără

---

¹ Octavian Loghin, Tudorel Toader, *Drept penal român. Partea specială*, Ediția a III-a, Casa de editură și presă Șansa SRL, București, 1997, p. 268.

² Antoniu George, *Ocrotirea penală a patrimoniului*, Revista Juridica, Nr. 6/2001, p. 9.

această eroare, cel înșelat nu ar fi încheiat sau executat contractul, în condițiile stipulate. Înșelăciunea în convenții prezintă o serie de particularități, ceea ce a determinat prevederea sa într-un alineat distinct al textului.

Ocupând un loc superior în topul delincvenței, îndeosebi în ultimii ani, infracțiunea de înșelăciune se caracterizează prin aceea că victimele își cedează (remit benevol) bunurile unor infractori vicleni, datorită reprezentărilor false, induse prin diverse acte înșelătoare, asupra stărilor reale de fapt. Așadar, persoane de bună-credință transferă bunuri din avutul lor unei alte categorii de persoane, de rea-credință, transferul patrimoniului fiind determinat, exclusiv, de viciera consimțământului persoanelor din prima categorie³.

Problema consimțământului viciat se impune a fi abordată atât din perspectivă civilă, cât și din perspectiva dreptului penal, ca element constitutiv al incriminării înșelăciunii în convenții. În cazul infracțiunii de înșelăciune trebuie cercetat dacă viciera consimțământului la actul de remitere are loc în modalitățile prevăzute de lege, în sensul că trebuie analizat modul în care legiuitorul stabilește prin însăși norma de incriminare limitele în care consimțământul viciat determină intervenția dreptului penal.

Determinarea acțiunii de inducere în eroare din cadrul înșelăciunii în convenții trebuie să se realizeze în funcție de particularitățile fiecărui caz, pornind de la principiul libertății contractuale prevăzut de art. 968 al. 1 C. civ., dar și de reglementările privind eroarea, dolul sau violența ca vicii ale consimțământului⁴.

Delimitarea între infracțiunea de înșelăciune în convenții, care atrage răspunderea de drept penal a persoanelor vinovate, și fraudarea consimțământului unei părți la încheierea unui contract, care atrage sancțiuni de drept civil constând în anularea convenției și plata despăgubirilor, constă în a ști în ce situații fraudarea consimțământului unei părți la încheierea convenției capătă caracterul unei acțiuni ilicite incriminate prin dispozițiile art. 215 al. 3 C. pen. sau constituie un viciu de consimțământ în sensul dispozițiilor Codului civil.

În dreptul penal, legiuitorul selectează, prin norma de incriminare, faptele care constituie infracțiuni, făcând o descriere atât a laturii obiective, cât și

---

³ Gheorghe Diaconescu, *Infracțiunile în Codul penal român*, Editura Oscar Print, București, 1997, p. 429.

⁴ Tiberiu Medeanu, *Dreptul penal al afacerilor*, Editura Lumina Lex, București, 2006, p. 189.

a laturii subiective a infracțiunii, fiind posibil ca prin aceeași faptă, să fie vătămate atât relațiile sociale ocrotite prin legea penală, cât și cele care țin de repararea prejudiciului civil, într-o asemenea situație, putând exista vinovăție penală și vinovăție civilă în același timp⁵, iar o asemenea situație impune, cu necesitate, soluționarea raportului dintre vinovăția penală și vinovăția civilă.

La infracțiunea de înșelăciune latura obiectivă se realizează printr-o *acțiune de inducere în eroare*, săvârșită prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, și astfel făptuitorul îi creează persoanei vătămate o falsă reprezentare a realității, indiferent de mijloacele folosite în acest sens. Pentru înșelăciunea în convenții, spre deosebire de înșelăciunea în varianta tip din art. 215 alin 1 C. pen, *acțiunea de inducere în eroare este particularizată prin aceea că se realizează cu prilejul încheierii sau executării unui contract*.

A prezenta „ca adevărată o faptă mincinoasă” înseamnă a inventa, a scorni, a face să se creadă ca fiind existent ceva (o anumită stare, o situație, o întâmplare, un lucru, o persoană etc.) care în realitate nu există, iar a prezenta **„ca mincinoasă o faptă adevărată”** înseamnă a ascunde adevărul, a disimula, face să se creadă că nu există ceva care în realitate există⁶.

Prezentarea frauduloasă, denaturată sau alterată a realității trebuie să fie aptă de a inspira încrederea victimei și de a o induce în eroare, de a o amăgi sau de a o menține în eroare produsă anterior.⁷

Nu sunt întrunite elementele infracțiunii de înșelăciune, în cazul în care persoana ce se pretinde înșelată a avut cunoștință de neconcordanța dintre relatările inculpatului și realitate astfel încât nu se poate reține că datorită acestor relatări a fost indusă în eroare și a suferit un prejudiciu.⁸

În speță, nu se poate vorbi de inducerea în eroare a părții vătămate, de vreme ce aceasta constatase personal, anterior întâlnirii cu inculpatul, că

⁵ Ioan-Dorel Romoșan, *Vinovăția în dreptul civil român*, Editura All Beck, București, 1999, p. 28.

⁶ Ilie Pascu, Mirela Gorunescu, *Drept penal. Partea specială*, Editura Hamangiu, București, 2008, p. 283.

⁷ Gheorghe Nistoreanu, Alexandru Boroi, *Drept penal. Partea specială*, Ediția a II-a, Editura All Beck, București, 2002, p. 211.

⁸ Teodor Vasiliu, Doru Pavel, George Antoniu, Dumitru Lucinescu, Vasile Papadopol, Virgil Rămureanu, *Codul Penal R.S.R. Comentat și adnotat. Partea specială*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 327.

înmatricularea autoturismului său nu poate fi efectuată, deoarece nu corespunde din punct de vedere tehnic normelor europene. Astfel, rezultă că însăși partea vătămată a acceptat posibilitatea unor manopere dolosive pentru a-și atinge scopul atunci când l-a contactat pe inculpat și a apelat la serviciile acestuia⁹.

Pentru existența înșelăciunii în convenții este necesar ca inducerea sau menținerea în eroare să se fi *produs în așa fel încât fără această eroare cel înșelat nu ar fi încheiat sau executat contractul în condițiile stipulate*, ceea ce particularizează incriminarea din alin. 3 față de forma tip a înșelăciunii din art. 215 alin. 1. Este necesar ca victima să fi încheiat sau să fi executat contractul numai datorită faptului că a fost indusă sau menținută în eroare¹⁰. Astfel, inducerea sau menținerea în eroare trebuie să fi avut un rol hotărâtor în determinarea persoanei la încheierea sau executarea contractului în condițiile stipulate. Dacă fără inducerea sau menținerea în eroare a persoanei aceasta tot ar fi încheiat sau executat contractul, existența infracțiunii de înșelăciune este exclusă, chiar și în situația în care s-ar constata ulterior că a avut de suferit prejudicii de pe urma acelui contract¹¹.

Această cerință a legii penale a fost împrumutată, sub aspectul formulării, din dreptul civil, și reprezintă una din condițiile de existență a dolului. Astfel, eroarea provocată prin dol trebuie să fie determinantă la încheierea actului juridic, în caz contrar, este considerată o simplă minciună. Instanța de judecată va aprecia în concret dacă elementul ascuns sau prezentat eronat de către făptuitor a avut un caracter determinant pentru încheierea și executarea contractului; efectele care decurg din natura și esența contractului respectiv pot fi considerate ca fiind elemente determinante (spre exemplu, prețul sau translația proprietății la contractul de vânzare-cumpărare, quantumul chiriei și caracteristicile imobilului închiriat la contractul de locațiune etc.) dar părțile

---

⁹ Tribunalul București, Secția I penală, decizia nr. 680 din 30 iunie 2005 (nepublicată), în Andreea Stoica, *Infracțiunile contra patrimoniului. Practica judiciară*, Editura Hamangiu, București, 2006, p. 218.

¹⁰ T. Vasiliu, D. Pavel, ș.a., *op. cit.*, vol. I, 1975, p. 321.

¹¹ O. Loghin, T. Toader, *op. cit.*, p. 273.

pot considera și alte elemente ca având un rol determinant pentru realizarea acordului de voință și executarea obligațiilor în condițiile stabilite.¹²

Termenul de eroare din art. 215 alin. 3 C. pen. păstrează înțelesul original, din dreptul civil, al acestei instituții numai când se referă la menținerea în eroare, cu prilejul încheierii contractelor, a unei părți contractante, întrucât falsa reprezentare a unei situații de fapt în legătură cu încheierea unui contract cunoscută numai de una din părțile contractante, poate constitui o manoperă frauduloasă în sensul dispozițiilor acestui articol deoarece această parte nu acționează cu loialitate în mod conștient. Expresia de „inducere în eroare” folosită în art. 215 alin. 3 C. pen. se apropie de înțelesul consacrat dolului în Codul civil, ca eroare provocată, concretizată în totalitatea manoperelor frauduloase (mincinoase) pe care una din părți le întrebunțează cu prilejul încheierii unui contract pentru a forma o falsă reprezentare asupra realității a părții contractante, cu caracter determinant în încheierea contractelor¹³. Nu se poate susține ca există astfel o distincție evidentă între acțiunile de fraudare a voinței unei părți contractante ce intră sub incidența legi penale și viciile de consimțământ consacrate prin dreptul civil cu referire la dol.

În ceea ce privește dolul penal, în literatura de specialitate se susține că, în mare, sigura condiție suprapusă dolului civil, pentru ca acesta să îmbrace un caracter penal, este satisfacerea gradului de pericol social cerut de legea penală pentru ca fapta să fie infracțiune, iar în rest, elementele dolului civil comisiv se suprapun cu condițiile generale ale înșelăciunii privită ca și infracțiune¹⁴. Astfel, se arată că relei-credințe din planul civil al raportului, îi corespunde intenția calificată specifică înșelăciunii, iar mijloacelor viclene din planul civil (elementul obiectiv al dolului) le corespunde acțiunea de inducere sau menținere în eroare (latura obiectivă a înșelăciunii), intrând în sfera laturii obiective și minciuna neînsoțită de mijloace externe.¹⁵

---

¹² Sergiu Bogdan, *Drept penal. Partea specială*, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 266-267.

¹³ Ioan-Dorel Romoșan, *Vinovăția în dreptul civil român*, Editura All Beck, București, 1999, p. 51.

¹⁴ Ionuț Florin Pop, *Dolul și obligația de informare în contractele sinalagmatice*, Revista Dreptul nr. 7/2002, p. 68.

¹⁵ *Idem*, p. 69.

Dacă se face o analiză comparativă a definiției dolului, așa cum a fost ea consacrată în doctrina și jurisprudența civilă, pe de o parte, și textul de incriminare a infracțiunii de înșelăciune în convenții, pe de altă parte, se observă că, cel puțin în ipoteza inducerii în eroare cu prilejul încheierii unei convenții, formularea este aproape identică¹⁶.

Textul de incriminare din art. 215 al. 3 C. pen., reglementând nu numai inducerea în eroare, ci și menținerea în eroare cu prilejul încheierii sau executării unui contract, acoperă și ipoteza dolului prin reticență, putând consta și într-o inacțiune, cum ar fi, de exemplu, ascunderea ori necomunicarea celeilalte părți a unei împrejurări esențiale care ar fi trebuit cunoscută, cum ar fi prețul în cazul contractului de vânzare-cumpărare, chiria în cazul contractului de locațiune, titlul de proprietate, caracteristicile bunului, etc.)¹⁷.

Înșelăciunea în convenții presupune existența unui *raport de cauzalitate* directă și necesară între acțiunea sau inacțiunea de inducere sau menținere în eroare a unei persoane și încheierea sau executarea contractului în condițiile stipulate, ceea ce înseamnă că pentru existența înșelăciunii în convenții este indispensabil ca inducerea sau menținerea în eroare să se fi realizat în așa fel încât fără această eroare cel înșelat nu ar fi încheiat sau executat contractul în condițiile stipulate; per a contrario, în ipoteza în care fără inducerea sau menținerea în eroare a persoanei vătămate, aceasta tot ar fi încheiat sau executat contractul, nu poate exista infracțiunea de înșelăciune, chiar în situația în care s-ar fi produs un prejudiciu ca urmare a încheierii sau executării contractului¹⁸. În virtutea acestei cerințe, nu este însă suficient să se demonstreze că autorul a cauzat rezultatul (paguba), ci trebuie să se demonstreze și faptul că acel rezultat a fost cauzat prin acțiunea incriminată.

Această condiție a fost împrumutată din dreptul civil, din materia dolului, în care, practic, formularea este identică. În lumina prevederilor articolului 953, 960 și 961 C. civ., dolul sau viclenia nu este altceva decât inducerea în eroare a unei persoane cu ajutorul unor mijloace viclene sau

---

¹⁶ Sergiu Bogdan, *Înșelăciune în convenții. Latura Obiectivă*, Revista de drept penal nr. 3/1999, p. 112.

¹⁷ Gheorghită Mateuț, *Unele aspecte teoretice și practice privind infracțiunea de înșelăciune*, Revista Studii de drept românesc nr. 3-4/1999, p. 367.

¹⁸ Gh. Mateuț, *op. cit.*, p. 366.

dolosive, pentru a o determina să încheie un anumit contract. Din însăși definiția dată, rezultă că pentru a constitui viciu de consimțământ, dolul presupune, printre altele, ca inducerea în eroare să fie determinantă pentru încheierea actului juridic, condiție care este identică cu cea prevăzută în art. 215 alin. 3 C. pen., pentru înșelăciunea în convenții, pentru care este necesar ca mijloacele dolosive să fi fost de așa natură încât, în lipsa acestora, cealaltă parte nu ar fi contractat (art. 960 Cod civil)¹⁹.

Deși delimitarea dintre dolul civil și infracțiunea de înșelăciune în convenții este aparent irezistibilă întrucât în ambele situații voința părții contractante indusă în eroare este aproape în totalitate distrusă, totuși gradațiile în exercitarea manoperelor viclene conduc la distincția între manoperele viclene, ca vicii de consimțământ și acțiunile frauduloase care capătă caracter penal. În sensul dispozițiilor art. 215 alin. 3 C. pen., acțiunile de fraudare a consimțământului sunt circumscrise principiilor de drept penal, condițiilor generale de existență a infracțiunii între care un rol important îl constituie gradul de pericol social²⁰.

Provocarea unei erori asupra necesității sau semnificației actului pentru care se dă consimțământul, asupra modului de intervenție sau asupra rezultatului ori consecințelor acestuia, generează ineficacitatea lui.²¹ În ceea ce privește efectele erorii asupra motivelor (asupra contraprestației), s-a reținut ca exemplu situația în care X îl determină pe Y să doneze sânge, inducându-l în eroare cu privire la existența unei contraprestații, spunându-i că pentru aceasta va primi suma de 50 euro. Înșelarea încrederii cu privire la existența unei contraprestații nu exclude exercitarea liberă (chiar dacă nu se poate vorbi despre o libertate deplină) conform reperelor normative, deoarece această încredere în contraprestație este protejată prin incriminarea înșelăciunii. Din această perspectivă, fapta lui Y nu va putea fi catalogată drept o infracțiune contra integrității corporale, ci doar drept înșelăciune, care se referă exact la situațiile în care există o inducere în eroare cu privire la contraprestația corelativă unui act de dispoziție. Se atrage atenția, însă, că această înșelare a încrederii poate avea efecte penale

---

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Ioan-Dorel Romoșan, *Vinovăția în dreptul civil român*, Editura All Beck, București, 1999, p. 52.

²¹ Doris Alina Șerban, *Viciile de consimțământ în dreptul penal*, Caiete de drept penal nr. 1/2009, p. 78.

doar în situația unui schimb de natură patrimonială (în exemplul dat, sângele ajunge să fie considerat un bun cu valoarea economică)²².

O problemă apreciată în literatura de specialitate neunitar privește potențiala similitudine dintre dolul reticent și infracțiunea de înșelăciune comisă prin inacțiune (omisiune), opinia majoritară fiind în sensul că dolul reticent nu poate avea caracter penal, contrazisă de cei care susțin că reticența poate fi constitutivă de infracțiune²³.

În literatura de specialitate se afirmă că dispoziția penală din art. 215 al. 3 C. pen. acoperă și ipoteză așa numitului *dol prin reticență* în modalitatea menținerii în eroare cu prilejul încheierii unui contract²⁴.

În cazul dolului prin reticență - tăcerea ca modalitate de viciere a consimțământului - nu este vorba despre o eroare provocată ci, mai degrabă, despre o eroare menținută. În principiu, obligația de a atrage atenția cu privire la eroare există atunci când eroarea planează asupra unuia din elementele esențiale ale valorii sociale (natura intervenției, rezultatul etc). Cel care cunoaște existența erorii, iar în ciuda acestui fapt acționează folosind ca paravan consimțământul viciat, nu se putea sustrage răspunderii penale, ci, din contra, va răspunde pentru o infracțiune intenționată. În cazul unor schimburi de natura patrimonială, în situația în care agentul se folosește de acest consimțământ viciat, cunoscând, dar neînlăturând eroarea în care se află cealaltă parte, agentul nu va putea invoca beneficiul erorii invincibile în ceea ce-l privește, cât timp prin ipoteză el cunoștea eroarea pe care a și menținut-o. Mai mult, textul de la înșelăciunea în convenții vorbește despre inducerea sau menținerea în eroare, ceea ce ar putea sugera că în acest context, menținerea în eroare are întotdeauna semnificație penală.²⁵

Totuși, ar putea exista situații în care, deși agentul cunoștea eroarea, iar aceasta avea un caracter determinant, fapta de a nu o înlătura și mai mult uneori de a profita de aceasta să nu aibă un caracter reproșabil. Spre exemplu în situația în care X, colecționar îi vinde lui Y un alt colecționar de artă, un tablou despre care primul crede că este o copie după un tablou de Van Gogh. Cu prilejul analizei tabloului, Y își dă seama că acesta este original, dar nu-i spune nimic lui

---

²² *Idem*, p. 79.

²³ I. F. Pop, *op. cit.*, p. 69-70.

²⁴ S. Bogdan, *Înșelăciune în convenții, op. cit.*, p. 112.

²⁵ D. A. Șerban, *op. cit.*, p. 82.

X contractul fiind perfectat, prețul stabilit fiind unul derizoriu (raportat la valoarea de piață a operei). Deși, printr-o interpretare riguroasă a textului de la art. 215 alin. (3) C.pen., am putea vorbi despre o înșelăciune în convenții în forma menținerii în eroare cu prilejul încheierii contractului, tăcerea lui Y nu are un caracter reproșabil. Se susține că, în cadrul raporturilor juridice patrimoniale, obligația de a atrage atenția sau de a releva adevărul nu poate opera decât în cazuri strict prevăzute de lege, tăcerea neavând un caracter reproșabil în cadrul unor asemenea tranzacții²⁶.

Pentru existența infracțiunii de înșelăciune nu interesează dacă, datorită împrejurărilor concrete, victima a fost sau nu ușor indusă în eroare; legea a urmărit îndeosebi să apere persoanele credule, mai puțin prudente, deoarece tocmai asemenea persoane sunt mai expuse să devină victime ale infracțiunii. Ceea ce interesează este ca victima să fi fost indusă în eroare, să fi ajuns la o reprezentare greșită a unei situații sau împrejurări, ca rezultat al activității făptuitorului²⁷.

În jurisprudența s-a considerat că, pentru existența infracțiunii de înșelăciune, se cere ca înșelarea să fie rezultatul unor manopere dolosive, iar simpla rea-credință a infractorului la încheierea sau executarea convenției nu poate fi un element component al laturii obiective a infracțiunii de înșelăciune în convenții; s-a decis, de exemplu, că faptul de a trece și încasa, în cadrul unui contract de construcții, sume superioare lucrărilor, nu constituie elemente suficiente în stabilirea trăsăturilor infracțiunii de înșelăciune în convenții²⁸. Totuși, într-o altă viziune, se consideră că reaua-credință este suficientă pentru a îndeplini cerința textului art. 215 alin. 3 C pen., deoarece beneficiarul contractului a fost indus în eroare cu privire la suma pe care trebuia să o plătească constructorului, prețul fiind un element determinant pentru beneficiar²⁹.

În unele situații, absența consimțământului sau consimțământul viciat sunt elemente ale normei de incriminare și implicit elemente de delimitare între diferite infracțiuni. Dacă este luat în discuție consimțământul la un act de

---

²⁶ *Idem*, p. 83.

²⁷ O. Loghin, T. Toader, *op. cit.*, p. 270.

²⁸ Dec. pen. nr. 396/1961 a Trib. Suprem, CD 1961, în T. Vasiliu, Doru Pavel, ș.a., *op. cit.*, vol. I, 1975, p. 322; Dec. pen. nr. 396/1961 a Trib. Suprem, în S. Bogdan, *Drept penal, op. cit.*, p. 260.

²⁹ S. Bogdan, *Drept penal, op. cit.*, p. 260.

dispoziție de natură patrimonială, în cazul în care acesta nu există vorbim despre furt, dacă acesta există, dar a fost obținut prin inducerea în eroare, vom vorbi despre înșelăciune, iar dacă acest consimțământ a fost obținut prin violențe sau amenințare vom avea tâlhărie (vorbim despre o luare prin fapta victimei), însă nu toate actele de dispoziție afectate de un consimțământ viciat intră în sfera dreptului penal³⁰.

În practica judiciară și doctrină s-a pus întrebarea dacă avem de-a face cu o remitere viciată în situația în care X trece de casă un pachet de detergent cu un inel de logodnă anterior introdus în pachet, putând vorbi despre o înșelăciune sau ne confruntăm cu o luare neconsimțită, fapta fiind încadrabilă la furt. S-a susținut că fapta comisă constituie furt, neputându-se vorbi despre o remitere viciată a bunului. Nu există înșelăciune cât timp actul de remitere al vânzătoarei s-a referit doar la pachetul de detergent, ea necunoscând ce se află în interiorul său. Remiterea viciată în sensul înșelăciunii există doar atunci când subiectul pasiv remite voluntar și conștient un anumit obiect, fiind înșelat fie cu privire la finalitatea actului de remitere (îl dă unei persoane pentru a fi reparat care pretinde că este mecanic auto), fie cu privire la contraprestație (spre exemplu în cazul în care pachetului de detergent i-a fost aplicată o etichetă cu un preț mai mic), dar în niciun caz cu privire la existența materială a obiectului (cel care comite actul autopăgubitor trebuie să știe la ce renunță)³¹.

Astfel, în condițiile în care pentru existența înșelăciunii în convenții se cere ca inducerea sau menținerea în eroare să fie determinantă pentru încheierea sau executarea contractului în condițiile stipulate, se poate afirma că în dreptul penal dolul, sau mai precis activitatea făptuitorului pe care o presupune o asemenea noțiune, este incriminată prin dispozițiile art. 215 al. 3 C. pen.³², același punct de vedere fiind susținut și în doctrina interbelică³³.

În contextul în care sancțiunea în plan civil o reprezintă despăgubirile și nulitatea relativă, iar în plan penal sancțiunea este pedeapsa, în literatura de specialitate s-a ridicat întrebarea dacă este firească sancționarea dolului cu

---

³⁰ *Idem*, p. 85.

³¹ *Ibidem*.

³² S. Bogdan, *Înșelăciune în convenții*, op. cit., p. 112.

³³ R. P. Râmniceanu, *Sancțiunile penale în relațiile contractuale*, Pandectele române, 1937, partea IV, p. 38.

nulitatea relativă în cazul în care el este și o infracțiune, susținându-se că ar putea fi vorba de o necorelare a textelor legale din planul dreptului civil cu cele din dreptul penal³⁴. Fără să împărtășim această opinie, menționăm că se afirmă că, dacă se ține seama de interesul ocrotit, atunci ar fi mai adecvată în acest caz sancțiunea nulității absolute, deoarece atunci când dolul intră în conținutul unei infracțiuni, reprezintă un demers care este prohibit de norme imperative care ocrotesc, așa cum rezultă chiar din art. 1 C.pen., nu numai un interes personal (al victimei), ci un interes colectiv (al întregii societăți).

S-a susținut că³⁵, strict în materia viciilor de consimțământ, planul dreptului civil se delimitează de cel al dreptului penal din perspectiva faptului că dacă în dreptul civil viciile nu au un efect distructiv ex radice, contractul nefiind nul, ci doar anulabil, în dreptul penal viciul care alterează consimțământul își produce acest efect distructiv ab initio. Cu privire la această diferență s-au adus câteva obiecții, în sensul că viciul afectează de la început contractul doar că pasivitatea părții îndreptățite să solicite constatarea nulității relative a contractului până la prescrierea acțiunii, reprezintă o confirmare, ratificare implicită cu efecte ex tunc, aceasta fiind eficace doar în dreptul civil nu și în dreptul penal, unde se operează cu teoria acțiunii (determinarea prezenței sau absenței elementelor constitutive ale infracțiunii se realizează raportat la momentul comiterii actului de executare)³⁶.

Reglementarea din dreptul civil cu privire la viciile de consimțământ poate reprezenta pentru dreptul penal un punct de referință, în contextul unei unități conceptuale. Răspunderea penală a agentului va fi raportată la poziția subiectivă cu privire la existența viciului de consimțământ în sensul dacă a cunoscut eroarea și caracterul determinant al elementului asupra căreia aceasta planează, va trebui să răspundă pentru o faptă intenționată.

---

³⁴ I. F. Pop, *op. cit.*, p. 70.

³⁵ Miguel Polaino-Orts, *Volenti non fit iniuria. Sobre la discutible distinción entre acuerdo y consentimiento en Derecho penal*, p. 7.

(http://www.unifr.ch/ddp1/derechopenal/anuario/an_2003_11.pdf), citat după D. A. Șerban, *op. cit.*, p. 73.

³⁶ D. A. Șerban, *op. cit.*, p. 74.